

Çocuklar

Geleceğe Umutla Bakacak

Herkes için

CHP

CHP.org.tr

CHP Bilim, Yönetim ve Kültür Platformu

Türkiye
rahat bir
nefes
alacak.

I. Türkiye’de Çocuk ve Çocuk Politikaları

Giriş

Türkiye, ekonomik gücüne paralel bir toplumsal ve insani gelişmişlik düzeyi sağlayamamıştır. Dünyanın en büyük 20 ekonomisi içinde yer aldığı vurgulanan ülkemiz, başta insani gelişme sıralaması olmak üzere, pek çok gelişmişlik değerlendirmesinde en son sıralarda yer almaktadır. Türkiye’de toplumsal eşitsizlikler her geçen gün artmaktadır. Eşitsizlikler, hem ekonomik gelir dağılımında, hem de yurttaşların eğitim, sağlık gibi temel sosyal politika alanlarına erişiminde giderek derinleşmektedir.

Dünya Bankası’nın 2010 yılında yayınlanan “Yaşam Fırsatları” çalışması başta olmak üzere, yapılan çeşitli araştırmalar, bu eşitsizliklerin temelindeki en önemli unsurların doğum yeri ve anne-babanın eğitim durumu olduğunu göstermektedir. Bu iki unsur, Türkiye’de bireylerin yaşam fırsatlarını belirleyen en önemli koşullardır. Fırsat eşitsizliklerinin büyük bir kısmı, bireyin hangi ailede ve nerede dünyaya geldiği, anne-babanın eğitim durumu, ailede konuşulan dil veya kişinin cinsiyeti gibi, kişinin kendi tercihleri ve çabalarından tamamen bağımsız olan koşullarla, yani bireylerin yetiştikleri ailelerin sosyoekonomik yapılarıyla ilgilidir. Bu da, Türkiye’de eşitsizliğin ve yoksulluğun nesiller arasında aktarıldığına işaret etmektedir. Bugünün çocuklarının ileride sahip olacakları fırsatlara dair en önemli göstergelerden biri, içinde yetiştikleri ailelerin yoksulluk durumudur.

Çocukların kendilerini gerçekleştirebilecekleri fırsatlara erişmelerini ve ileriki yaşlarında yoksulluk ve eşitsizlik döngüsünden kurtarabilmelerini engelleyen etkenlerin başında, çocuk yoksulluğu ve fırsat eşitsizliğinin nesiller arasında aktarımı gelmektedir. Bugün, Türkiye’nin uzak ve yoksul bir bölgesinde örgün öğrenim görmemiş bir anne-babanın çocuğu olarak dünyaya gelen bir kız çocuğunun iyi bir yaşam sürme fırsatı, ne yazık ki büyük bir şehir merkezinde zengin ve eğitimli bir anne-babanın oğlu olarak dünyaya gelen bir çocukla aynı değildir.

Yoksulluğun ve eşitsizliklerin önlenmesi, toplumda önemli insani, ekonomik ve siyasal sonuçları olan bir süreçtir. Demokrasinin gelişmesi, ekonomik ve toplumsal kalkınma ancak daha fazla seçenek ve fırsat sahibi olan özgür bireyler yoluyla gerçekleştirilebilir. Aynı zamanda kalkınmanın en önemli hedefi, bireylerin özgürleşmesi ve daha fazla fırsat sahibi olmasıdır. Bireylerin özgürlüğü sadece siyasal ve sivil haklar yoluyla

değil, aynı ölçüde toplumdaki sosyal ve ekonomik düzenlemeler yoluyla belirlenir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin öncelikli hedefi, toplumsal dayanışma, vatandaşlık, kardeşlik ve ulusal birlik duygularının güçlendirildiği, tüm yurttaşların eşit fırsatlara sahip olduğu, güçlü bir Türkiye'dir.

Cumhuriyet Halk Partisi, tüm toplum kesimlerini kapsayan bir sosyal adaleti gerçekleştirmeyi temel önceliği olarak görmektedir. CHP, yurttaşlara tam olarak eşit fırsatlar sunulmasıyla, doğum yeri ve anne-babanın eğitim durumu gibi koşulların yaşam fırsatları üzerindeki etkisinin en aza indirileceğinin bilincindedir. Bu doğrultuda, en az fırsata sahip olan çocuklar başta olmak üzere gelecek nesillere daha fazla fırsat sağlanması durumunda, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişme yönünde ciddi bir adım atabileceği görüşündedir.

CHP, toplumsal eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için çocukların yaşam haklarının, sağlıklı gelişmelerinin ve iyi beslenmelerinin garanti altına alınması gerektiğinin bilincindedir. Tüm yurttaşlara yaşamlarının başlangıç aşamasında eşit fırsatlar sunmak, çocuğun yaşam fırsatlarına ulaşmasında ailesinin sosyoekonomik konumu veya doğum yeri gibi koşulların etkisini mümkün olduğunca azaltmak, CHP'nin "daha iyi bir toplum" hedefinin olmazsa olmaz koşuludur.

CHP'nin temel amacı, Türkiye'de doğan çocukların, ellerinde olmayan koşullar sebebiyle eşitsizliğe maruz kalmalarını engellemek ve uzun vadede Türkiye'deki eşitsizlikleri gidermektir. CHP, çocuğa yönelik politikalar yoluyla gelecek nesillerde eşitsizliğe son verilebileceğine güçlü bir şekilde inanmaktadır. Sosyal demokrat bir parti olarak CHP, eşitsizliğe son verme amacına yönelik olarak kapsamlı ve güçlü bir çocuk politikası geliştirmekte kararlıdır. Bu doğrultuda, çocukların fırsat ve hizmetlerden eşit olarak yararlanabilmeleri için sosyal devleti tüm gücüyle seferber etmektedir.

Neden Ulusal Çocuk Politikası?

Ulusal çocuk politikasının öncelikli hedefi, çocukların kendilerini tam olarak gerçekleştirebilmeleri için, çocukları doğrudan etkileyen yoksulluğu azaltmak ve fırsatlarını iyileştirmektir. Çocuklara yapılacak sosyal yatırımlar, kısa vadede daha sağlıklı ve donanımlı bir kuşak yaratmayı amaçlarken, uzun vadede toplumsal eşitsizliklerin azaltılması, ekonomik büyüme, suç oranlarının düşürülmesi ve toplumsal uyumsuzlukların giderilmesine önemli katkı sağlayacaktır. Çocuklara yaşamlarının en başından itibaren fırsat eşitliğinin sağlanması, çocukların güçlendirilmesi ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri açısından son derece önemlidir.

Çocuklara yapılacak sosyal yatırımlar "daha iyi bir toplum" hedefinin olmazsa olmaz koşuludur. "Daha iyi bir toplum," tüm yurttaşlarına yaşamlarının başlangıç aşamasında eşit fırsatlar sunan, çocuğun yaşam fırsatlarına ulaşmasında ailesinin sosyoekonomik konumu veya doğum yeri gibi koşulların etkisini olabildiğince azaltmayı hedefleyen bir toplumsal düzenleme olarak tanımlanabilir. Daha iyi bir toplum için çocukların yaşam hakları, sağlıklı gelişimleri, iyi beslenmeleri ve kültürel ve sosyal hakları garanti altına alınmalıdır. Çocukların fiziksel, duygusal ve düşünsel gelişmelerini tamamlayabilmeleri öncelikli hedeftir. Bu hedef doğrultusunda gerekli tüm ekonomik, fiziksel ve sosyal yatırımlar yapılmalıdır.

Annenin doğum öncesi kontrolü, sağlık personeli eşliğinde doğum, iyot temini, aşılama, doğum belgesi ve bilişsel uyarım gibi etkenler, çocuğun doğuşta sahip olduğu özellikleri belirlemektedir. Çocuğun düşük doğum ağırlığı, büyüme geriliği, bilişsel gelişmesindeki gecikmeler gibi sorunlar yukarıda sayılan tüm faktörlerden doğrudan etkilenmektedir. Doğum öncesi ve doğum sırasında çocuğa ilişkin gözlenen etkenler, orta ve uzun vadeli önemli sorunlara neden olmaktadır. Erken okul terki, düşük eğitim düzeyi gibi sonuçlar doğum öncesinden başlayan belli göstergelerden büyük ölçüde etkilenmektedir.

Yoksulluk, çocuklar için ayrılan kamu kaynaklarının azlığı, eğitim ve sağlık olanaklarının yetersizliği, çocukların sağlıklı gelişmelerini tamamlamalarını desteklemeyen, hatta kimi zaman engel olan fiziksel ve sosyal çevre gibi sorunlar, birçok çocuğun yaşamını olumsuz etkilemektedir. Bu tür toplumsal sorunlarla mücadele ancak etkin çocuk

politikalarıyla mümkün olabilir. Çocuk politikalarının yanı sıra, eğitim, sağlık, kültür ve kent politikaları gibi alanlarda özel olarak çocuklara yönelik politikaların geliştirilmesi ve bu alanlar arasında işbirliğinin sağlanması gerekmektedir.

Ulusal düzeyde çocuk politikası oluşturmak, devletin çocuğa karşı yükümlülüğünün bir gereği olmakla birlikte, "daha iyi bir toplum" için sosyal politika paketinin en önemli bileşenlerinden biridir. Artan toplumsal eşitsizlik, ayrışma ve huzursuzluk gibi sorunlarla, ancak ulusal çocuk politikası geliştirilerek, bu politika paketine gerekli kaynakları ayırarak ve bu paketi tavizsiz bir şekilde uygulayarak mücadele edilebilir. Diğer toplumsal gruplardan farklı özellik ve önceliklere sahip olan çocuklara özgü ihtiyaç alanlarını saptamak ve ulusal sosyal politika alanında bunları dikkate almak, CHP'nin temel önceliklerinden biridir. Etkin bir ulusal çocuk politikası, çocukların kendilerini gerçekleştirebilecekleri ve geliştirecekleri toplumsal bir ortam yaratmayı hedeflemelidir.

Temel Hedefler

Türkiye'de çocuklara yönelik sosyal politikalar genel olarak "korunmaya muhtaç" olan çocuklara yönelik uygulamaları içermektedir. Çocuklara yönelik mevcut düzenlemeler çocuk istismarı, sokakta yaşayan çocuklar gibi sorunlu alanları hedeflemekte, bu konulardaki uygulamalar bile son derece yetersiz kalmaktadır. CHP, sadece belirli bir grup çocuk için değil, bütüncül bir yaklaşımla tüm çocuklar için sorun olabilecek alanları tespit ederek, bu sorunları önleyici sosyal politikalar geliştirmeyi hedeflemektedir. Daha az fırsata sahip olan çocuklara öncelik sağlanmalı, ancak ulusal çocuk politikasının hedefi sadece dezavantajlı çocuklarla sınırlı olmamalıdır. Etkin bir ulusal çocuk politikası, toplumun farklı kesimlerinden tüm çocuklara yönelik uygulama ve hedefleri kapsamalıdır. "Daha iyi bir toplum" hedefi ancak bütüncül ve kapsayıcı politikalar ile mümkün olabilir.

Ulusal çocuk politikasının uygulanma aşamasında kararlılık, devamlılık ve sürdürülebilirlik büyük önem taşımaktadır. Ulusal çocuk politikası günlük siyasi çıkarların ötesinde, toplumsal sorumluluk gerektiren bir alandır. Çocukların eşit fırsatlara ulaşmasını mümkün kılacak ulusal çocuk politikalarının uygulanması için, devletin ve diğer toplumsal aktörlerin

katkı ve sorumluluk alanlarının hızla ve etkin şekilde belirlenmesi gerekmektedir. "Daha iyi toplum" hedefinin en önemli bileşenlerinden olan çocuk politikalarıyla diğer sosyal politika alanları arasında işbirliği geliştirilerek çok boyutlu bir çocuk politikası oluşturmak, çocuklarının karşılaştığı sorunların çözümüne ve gelecek nesiller için eşitsizliği azaltmaya yaşamsal bir katkı sağlayacaktır.

CHP'nin ulusal çocuk politikasının temel amacı beslenme, sağlık, eğitim, duygusal, bilişsel ve sosyal gelişim hedeflerini içeren "temel çocuk hizmetleri"ni tüm Türkiye genelinde farklı toplumsal kesimlerden gelen her çocuk için ulaşılabilir kılmaktır. Bu amaçla merkezi devlet organları, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum temsilcileri arasında eşgüdüm ve işbirliği sağlanacaktır. Sunulan temel çocuk hizmetlerinin nitelikli ve sürdürülebilir olması son derece önemlidir. Temel çocuk hizmetlerinin geliştirilmesini hedefleyen ulusal çocuk politikalarıyla, insani sermayenin geliştirilmesi, ekonomik kalkınmanın önündeki insani ve sosyal engellerin aşılması ve Türkiye'deki sosyal eşitsizliğin azaltılması yolunda önemli bir adım atılacaktır.

Türkiye'de Çocukların Durumu ve Çocuk Politikaları

2010 yılı istatistiklerine göre, Türkiye'de 0-18 yaş grubu, nüfusun % 35'ini oluşturmaktadır. Bu kadar büyük bir çocuk ve genç nüfusu olan Türkiye'de, çocuk ve gençlere yönelik bütüncül sosyal politikaların olmaması dikkat çekicidir. CHP, Türkiye'de gençlik ve gençlik politikaları üzerine bugüne kadar bir siyasi parti tarafından hazırlanmış en kapsamlı çalışmayı kamuoyuyla paylaşmıştır. Türkiye'de çocuklara ilişkin uygulamalara bakıldığında ise, çocukların karşılaştığı sorunlara sadece günlük tedbirlerle geçici çözümler getirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Türkiye'nin en büyük toplumsal sorunlarından biri, bütüncül bir çocuk politikası geliştirmemiş olmasıdır. Giderek artan toplumsal eşitsizlikler göz önüne alındığında, bu durumun ülkenin hem bugünü, hem de geleceğini olumsuz olarak etkilemekte olduğu açıktır.

Beş yaş altı çocuk ölüm oranı, beş yaş altı düşük kilolu çocukların yüzdesi ve ilköğretim çağına gelen çocukların kayıt oranlarını dikkate alan ve 140 ülkeyi içeren Çocuk Gelişim Endeksi verilerine göre, Türkiye 2000-2006 yılları arasında çocuk gelişimi açısından dünyada 48. sırada yer almıştır. Türkiye, sıralamadaki bu konumuyla Katar, Brezilya, Meksika, Peru, Arnavutluk, Cezayir ve Ürdün'ün gerisinde kalmaktadır. Sıralamada Türkiye'nin ardında sadece yoksul Afrika ve Orta Doğu ülkeleri vardır.

Türkiye'de çocuk yoksulluğu diğer tüm yaş gruplarındaki yoksulluktan yüksektir. Tüm yaş grupları arasındaki en yüksek yoksulluk oranı, 0-14 yaş grubunda gözlenmektedir. Bugün Türkiye'de çocukların dörtte birinden fazlası yoksuldur. 2006 yılı verilerine göre, Türkiye'deki tüm yoksulların % 40'ından (beş milyondan) fazlası 14 yaşından küçük çocuklardır. Bunların yaklaşık 1.8 milyonu bebek veya 5 yaş altındaki küçük çocuklardır.

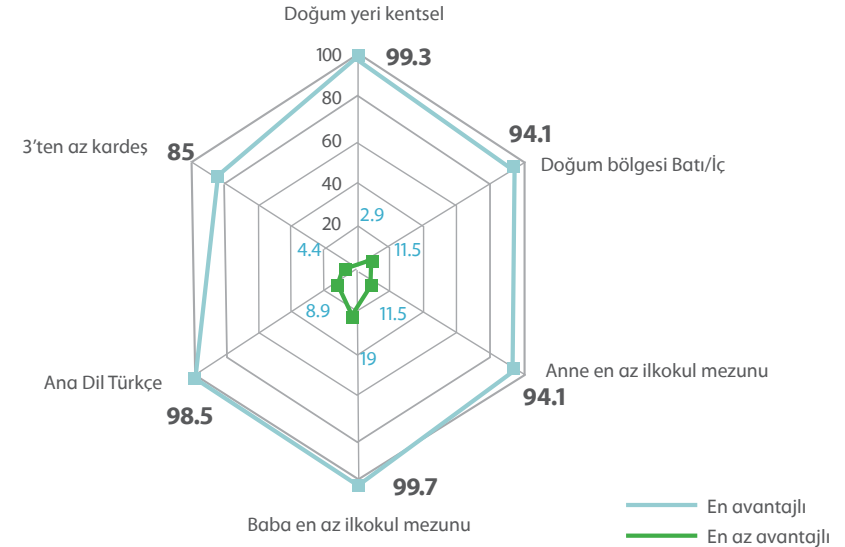
Türkiye'de çocukların kendilerini geliştirebilecek olanaklara sahip olarak, sağlıklı bir şekilde yaşama, korunma, kendilerini gerçekleştirme ve geliştirme haklarına bakıldığında, ciddi eksiklik ve sorunlar görülmektedir. Türkiye'de çocuklar son derece az kamu kaynağına ulaşabilmektedir. Kişi başına düşen kamu kaynaklarının çok az bir oranı, sadece % 6.5'i, 0-6 yaş arası çocuklara ayrılmaktadır. 44 yaş üzeri nüfusa düşen kişi başı harcamanın çocuklara aktarılan harcamanın iki buçuk katı olması dikkat çekicidir. Altı yaş altındaki çocukların % 34'ü yoksuldur, bu oran kırdan % 40'a ulaşmaktadır. 15 yaş altındaki çocukların % 24.5'i yoksuldur, bu oran kırdan %45'e yükselmektedir.

Yoksulluk, çocukları birçok boyutta etkilemektedir. Türkiye, nitelikli sağlık personeli eşliğinde doğum ve beş yaş altı ölüm oranı gibi göstergeler açısından, benzer gelir düzeyine sahip Tayland, Suriye, Moldova gibi ülkelerin altında yer almaktadır. Bebek ve çocuk ölüm hızlarındaki çarpıcı azalmaya karşın, oranlar Avrupa standartlarına göre gene de çok yüksektir.

Çocuklar daha doğmadan önce yoksulluktan tüm hayatlarında iz bırakacak şekilde etkilenmektedir. Türkiye'de yoksul annelerin üçte ikisi hamilelikleri sırasında gerekli asgari doğum öncesi sağlık hizmetlerini alamamaktadır. Yoksul çocukların dörtte biri, annenin beslenmesindeki yetersizliklere bağlı olarak düşük doğum ağırlığı ile dünyaya gelmektedir. Yoksul çocukların % 90'ından fazlası yeterli iyot içeren besin alamamaktadır. 2004 Nüfus ve Sağlık Araştırması'na göre, beş yaş altı her sekiz çocuktan biri kronik yetersiz beslenmenin bir belirtisi olarak büyüme

geriliği yaşamaktadır. Bu temel gerekliliklere ulaşamamak çocuğun bilişsel gelişimini ve yaşam fırsatlarını olumsuz etkilemektedir.

Dünya Bankası'nın yukarıda bahsedilen çalışmasında da değinildiği gibi, çocuğun doğum yeri, anne-babanın eğitim durumu, anadil ve kardeş sayısı gibi unsurlar, yaşam fırsatlarına ulaşmasında belirleyici olmaktadır. Ulaşılabilen sağlık ve eğitim hizmetlerinin niceliği ve niteliği, kanalizasyon, temiz su ve elektrik gibi kamu hizmetlerine erişim, istihdam ve gelir getirici faaliyetleri mümkün kılan etkin pazar koşullarına ulaşım, çocukluk, ilk gençlik ve yetişkinlik döneminde destek sağlayacak olan aile, akraba ve sosyal çevre, toplumsal ağlar tüm bu koşullara bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Not: Koşullar daha önce evlenmiş kadınlar için tanımlanmıştır.

Kaynak: Ferreira ve diğerleri (2009)

Türkiye'deki okullaşma oranlarına bakıldığında, 2008-2009 öğretim yılında oranların okul öncesinde % 4, ilköğretimde % 59, genel liselerde % 13, mesleki ve teknik liselerde %9, fakülte ve yüksek okullarda %15 olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet ve sınıfsal konum, çocuğun eğitime erişimini, devam etmesini ve tamamlamasını doğrudan etkilemektedir. Anaokulu ve kreş gibi olanaklara genellikle yüksek gelir grubundaki aileler ulaşabilmektedir. Türkiye'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'sının yaklaşık % 0.5'i 0-6 yaş grubu için harcanmaktadır. Bu oran OECD ülkeleri için belirlenen

uluslararası Erken Çocukluk Gelişimi ölçütlerinin oldukça altındadır. Bu hizmetlerin tamamının devlet bütçesinden ayrılan payla finanse edilmesi, özel kullanıcı ücretlerini ortadan kaldırılmasında önemlidir.

Rakamların da açıkça gösterdiği gibi, Türkiye’de her çocuk eğitime ulaşma, devam ettirme ve tamamlama konusunda eşit fırsatlara sahip değildir. 2009 itibariyle kızların ve erkeklerin orta öğrenimi tamamlama oranları arasında % 9 oranında bir fark vardır. Kız ve erkek çocuklar arasındaki eşitsizlikler, yalnızca eğitimi tamamlama oranında değil, aynı zamanda net okullaşma oranlarında da açık bir şekilde görülmektedir. Kız ve erkek çocukların eğitime erişim durumlarını ölçmede kullanılan toplumsal cinsiyet paritesi endeksi (CPE) üç eğitim kademesine uygulandığında, cinsiyetler arası farkların eğitimin üst kademelerine doğru büyüdüğü görülmektedir. 2007 yılında CPE ilköğretimdeki okullaşma oranlarında 0.95 iken, ortaöğretimde 0.82, yüksek öğretimde ise 0.77’dir.

Ulaşılan eğitim hizmetlerinin yetersizliği ve eğitim kalitesinin düşüklüğü bir diğer önemli toplumsal sorundur. Çocuklar okula devam etseler bile, düşük nitelikli eğitim olanaklarına ulaşabilmektedirler. Katkı payları üzerine kurulmuş bir eğitim sistemi, düşük katkı paylarının alındığı dar gelirli semt okullarında en temel altyapı ve temizliğin bile sağlanmamasına yol açmaktadır. Fiziksel çevre açısından sağlıklı okullarda, yetersiz eğitim personeliyle, kalabalık sınıflarda eğitime devam eden çocuklar, OECD tarafından 15 yaşındaki öğrenciler için düzenlenmekte olan ve giderek çok sayıda ülkenin katıldığı PISA (Uluslararası Öğrenci Başarılarını Değerlendirme Programı) gibi uluslararası sınavlarda oldukça başarısız olmaktadır.

Okuma becerileri, fen okuryazarlığı ve matematik okuryazarlığı alanlarında eğitimin niteliği hakkında güvenilir veriler sağlayan PISA sınavlarının sonuçlarına göre Türkiye, katılımcı ülkeler arasında öğrenci başarısı açısından son sıralarda yer almaktadır. PISA 2009 sonuçlarına göre; Türkiye her üç alanda da (okuma becerileri, fen okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı alanları) 34 OECD ülkesi içinde 32. sırada, katılımcı 65 ülke arasında ise 41 ila 43. sırada yer almaktadır.

Türkiye’de çocukların büyük bir bölümü kaliteli sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşamadıkları için yoksulluk döngüsü içinde kalmaktadır. Mevcut yapısıyla eğitim sistemi sosyal hareketliliği kısıtlamakta ve tüm çocuklar için fırsat eşitliği yaratmamakta, hatta aksine eşitsizliği

üretmektedir. Çocuklar bunun sonucunda eğitimin toplumsal anlamını sorgulamakta ve kendilerinin çaba ve emeği dışında farklı yollarla hayatta kalmayı hedefleyebilmektedir. Bu durum, suçla karışma, madde kullanımı, çetelerde yer alma gibi olumsuz sonuçlara da yol açmaktadır.

Yapılan araştırmalar nesiller arasında toplumsal hareketlilikte sınırlar olduğunu açıkça göstermektedir. Bu araştırmalara göre, alt sosyoekonomik gruplardan üst kesimlere çıkışın yolu, eğitim fırsatlarının bütün gruplara eşit mesafede olması ve liyakate dayalı bir sistemin yerleşmesidir. Eğitim ve meslek edinmeye ulaşamama, özellikle dar gelir gruplarının çocuklarını olumsuz etkilemektedir. Bu gruptaki çocuklar, niteliksiz eğitim ve sağlık hizmetleri almakta, okulu erken terk etmekte, bilişsel gelişim imkanları da kısıtlı olmaktadır.

Çocuk işçiliği bir diğer önemli toplumsal sorundur. Türkiye’deki 6-17 yaş grubundaki çocukların % 6’sı çocuk işçidir. Bu çocukların % 41’i tarımda, % 28’i sanayide, % 22’si ticaretle ve % 9’u hizmet sektöründe çalışmaktadır. Çocuklar kırsal kesimde genellikle tarımsal faaliyetlerde çalışırken, kentlerde sokakta çok farklı işlerde çalışmaktadırlar. Sokakta çalışmanın çocuğun güvenliğini ve sağlığını çok ciddi olarak tehlikeye attığı bilinmektedir. Giderek artan sayıda çocuk, ailelerine ekonomik destek sağlamak veya evdeki yoksulluğun getirdiği sıkıntılı yaşamdan kurtulmak için sokaklara yönelmektedir. Bu çocukların istismar ve sömürüye maruz kalma tehlikesi çok yüksektir. Çalışan çocuklar çoğu zaman okulu bıraktıklarından ya da okula hiç kaydolmadıklarından dolayı, gelecekte de durumlarını iyileştirme olanakları çok azdır. Çalışan çocukların çok büyük bir çoğunluğu yoksulluk döngüsünün içinde kalmaktadır.

Çocuğun doğum yeri de yaşam fırsatlarına ulaşmasında belirleyici olmaktadır. Ulaşılabilen sağlık ve eğitim hizmetlerinin niceliği ve niteliği, kanalizasyon, temiz su ve elektrik gibi kamu hizmetlerine erişim, istihdam ve gelir getirici faaliyetleri mümkün kılan etkin pazar koşullarına ulaşım, çocukluk, ilk gençlik ve yetişkinlik döneminde destek sağlayacak olan aile, akraba ve sosyal çevre ağları, çocuğun nerede doğduğuna bağlı olarak önemli farklılıklar göstermektedir. Kırsal veya kentte ya da Türkiye’nin farklı gelişmişlik seviyelerine sahip bölgelerinden birinde doğmuş olmak çocuğun doğumundan itibaren karşısına çıkacak fırsatları ve dolayısıyla potansiyelini nasıl geliştireceğini belirlemektedir.

Türkiye'nin doğu illerinde bebek ve 5 yaşından küçüklerin ölüm oranı 1000 canlı doğumda sırasıyla 39 ve 50'dir. Bölgede doğumların % 27'si halen evlerde gerçekleşmektedir. Bodurluk oranı 2003'e göre iki puan azalarak % 10.3'e inmekle birlikte, bu oran kırsal kesimde % 17.4, doğu bölgelerde ise % 21'dir. 15-26 aylık çocuklarda tam bağışıklananların oranı ülke ortalaması olarak % 81 iken, doğuda % 61'dir. Bu karşılaştırmalar, kırsal kesimdeki nüfusun yaşam standardının daha düşük, temel hizmetlere erişiminin daha sınırlı olduğunu göstermektedir.

Çocukların beceri ve bilgilerini geliştirebilecekleri toplumsal ve fiziksel ortamın yaratılması, çocuk politikalarının önemli bir diğer amacıdır. Çocukların yetişkinlerden farklı duygusal, bilişsel, fiziksel ve toplumsal ihtiyaçları vardır. Çocukların hizmet aldığı okul, hastane, sağlık ocağı gibi tüm binaların yanı sıra, parklar, yollar gibi tüm kentsel dış mekânın iyi düzenlendiği sağlıklı ve güvenli bir fiziksel çevre, çocukların hakkıdır. Çocuklar, ancak böyle bir fiziksel çevrede sağlık ve eğitim gibi hizmetlerden yararlanabilir ve diğer çocuklarla iletişime geçerek, oyun oynayarak kendilerini geliştirebilir. Türkiye'de bu tür mekânsal düzenlemelerin eksikliği, çocukların okul, hastane, park ve sokaklarda ciddi yaralanma, sakatlık ve hatta ölümlerle sonuçlanan kazalara neden olabilmektedir.

Ülkemizde çocuk istismarı ile ilgili kapsamlı araştırmalar yoktur. Hastaneler ve adliyelere yansıyan olgulardan gerçekçi bir sonuç almak mümkün olmamakta, çoğu kez bu kurumlara yansıyan kayıtlar "kaza sonucu yaralanma veya ölme" şeklinde tutulmaktadır. Çocukların korunmasına dair önemli sorunlar yaşanmaktadır. 2007 Adalet Bakanlığı verilerine göre yılda ortalama 7.000 çocuk tecavüz ve tacize uğramaktadır. Anne-babası tarafından çocuğun istismar ve ihmal edilmesi, çocuk hakkında koruma kararı alınmasında, ekonomik nedenden sonra ikinci sıradadır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde sadece 28 ilimizde toplam 540 yatak kapasiteli Çocuk ve Gençlik Merkezi bulunmaktadır. Kapasite yetersizliğinin yanı sıra, bu kurumlarda verilen hizmet de çağdaş standartların çok altındadır. Basına yansıyan örneklerde görüldüğü gibi, kurum bakımı altındaki çocuklar ihmal ve istismara maruz kalabilmektedir. Genel bütçeden Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na ayrılan pay son derece yetersizdir. Son yıllarda ayrılan bütçede de düşüş gözlenmektedir. Kurum bütçesi şeffaf ve denetlenebilir değildir. Ayrıca bu kurumların

sık sık skandallarla medyada yer alması, toplumsal güveni ciddi olarak zedelemektedir.

Çocuk mahkemeleri, çocuğun kişilik ve gelişim özelliklerini dikkate alarak onun yargılama sürecinden en az düzeyde zarar görmesini amaçlayan ve suçun neden işlendiği üzerine odaklanarak, altta yatan sorunları anlamaya çalışan özel hukuk mahkemeleridir. Çocukların ileri yaşlarında suç işlemelerine engel olmayı hedeflemesi gereken Çocuk Mahkemeleri ile Çocuk Tutukevleri ve Eğitimevleri işlevlerini yerine getirememekte, sadece çocukları toplumdaki soyutlayarak cezalandıran kurumlara dönüşmektedir. Tüm kentlerde olması gereken Çocuk Mahkemeleri'nin, sadece 11 ilde olması da Türkiye'deki mevcut adalet ve yargı sisteminin çocuğa bakış açısındaki eksiklikleri göstermektedir.

Özel ihtiyaçları olan çocuklar ve fiziksel, zihinsel, görme ve işitme engelli çocuklar için sosyal politikalar da son derece yetersiz kalmaktadır. Türkiye'de kesin olmayan sayılara göre, 420 bin civarında engelli çocuk yaşamaktadır. Engelli çocukların ve ailelerinin danışabilecekleri, bakımlarında destek alabilecekleri, özel eğitim alabilecekleri kurumlar çok sınırlıdır. Var olan kurumlar da belirli standartlara göre düzenlenmemiştir. Dolayısıyla engelli çocukların eğitime devam etmeleri zorlaşmakta ve eğitime katılma oranları çok düşük kalmaktadır. Okulların engelli çocuklar için kontenjanları da çok sınırlıdır. 20 bin engelli çocuk, eğitim almak için beklemektedir. Türkiye'de 115 "öğretilebilir", 112 "eğitilebilir" zihinsel engelli okulu vardır. Toplam engelli okulu sayısı ise 450'dir. Ülkedeki 8.5 milyon engellinin sadece % 26'sının okuma- yazma bilmesi, engellilerin eğitime ulaşmalarındaki zorlukların bir göstergesidir. Farklı üstün özellikler gösteren çocukların yararlanabilecekleri kurumsal destek de çok sınırlıdır. Çocukların ruh sağlığına ilişkin yeterli hizmet verilmemektedir. Özellikle kırsal kesimde bu tür hizmetler neredeyse hiç sunulmamaktadır. Mevcut sağlık kurumları, rehabilitasyon ve danışmanlık merkezlerinde çocuklar üzerine uzmanlaşmış nitelikli personel ve altyapı sıkıntısı çekilmektedir.

Anayasa'nın Çocuklarla İlgili Maddeleri

Anayasa'nın çocuklarla ilgili maddeleri çocukların korunması, himayesi ve bakımı gibi başlıklar altında toplanmaktadır. Çocuklarla ilgili maddelerin sadece koruma ve himaye ile sınırlı olması, devletin rolünü sadece çocuğu korumaya indirgeyen, oldukça sorunlu bir yaklaşımın göstergesidir. Oysa devlet, tüm çocukların vatandaşlık haklarını garanti altına almalıdır. Bu çerçevede, çocuğun fiziksel, bilişsel, sosyal, kültürel ve duygusal gelişiminde hayata geçirdiği sosyal politikalarla temel rol oynamalıdır.

Anayasanın aileye dair hükümler içeren 41. maddesinde, devletin özellikle anne ve çocukların korunmasına yönelik tedbirler aldığı vurgulanmaktadır: *"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar."*

Referandumdan sonra eklenen 44. maddenin çocuk haklarını geliştirmeyi amaçladığı ileri sürülmüştür.

(1) *"Her çocuk, kendi iyiliği için gereken himaye ve bakımdan yararlanma hakkına sahiptir. Çocuklar görüşlerini serbestçe açıklayabilir ve bu görüşleri kendilerini ilgilendiren konularda, yaşlarına ve olgunluklarına göre dikkate alınır."*

(2) *Kamu veya özel kurum ve kuruluşlarca çocuklarla ilgili olarak yapılan eylem ve işlemlerde, çocuğun azami iyiliği gözetilir."*

(3) *Her çocuk, kendi menfaatine açıkça ters düşmedikçe, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir."*

Bu maddede "çocuğun azami iyiliği, çocuğun menfaati" gibi belirsiz bazı ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelerin belirsizliği gerçekçi politikaların geliştirilmesine zemin oluşturamamaktadır. Muğlak olan ve herkes tarafından farklı şekilde anlaşılabilir olan "çocuğun menfaati" kavramı yerine çocuğun fiziksel, bilişsel, sosyal, kültürel ve duygusal gelişimini garanti altına alacak "çocuk hakları"nın tanımlanması gerekmektedir. Buna bağlı olarak, çocukların haklarına ulaşımını garanti altına alacak mekanizmaların güçlendirilmesi hedeflenmelidir.

Korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılmasında devletin rolünü tanımlayan 61. maddede devletin bu amaçla gerekli teşkilat ve tesisleri kuracağı ya da kurduracağı belirtilmektedir: *"... Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur."*

Anayasa'nın 50. Maddesi çocukların çalışmasıyla ilgilidir: *"kimse yaşına, gücüne ve cinsiyetine uygun olmayan bir işte çalıştırılmaz. Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar."* Bu maddeye göre, çocukların yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaması, çalışmalarını durumunda ise iş şartları bakımından özel olarak korunmaları gerekmektedir.

Türkiye, çalışan çocukların haklarının korunması amacıyla Çocuk Hakları Sözleşmeleri, Avrupa Sosyal Şartı, ILO sözleşmesi ve tavsiye kararlarına imza atmıştır. İş Kanunu'nda 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, 14 yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocuklar, bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam etmelerine engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler. Çalışabilecekleri işler "Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"te belirlenmiştir. Yine İş Kanunu'na göre, genç işçi 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi; çocuk işçi ise 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişidir. Çocuk işçiliğine ilişkin bu maddelerdeki temel sorun, 14-18 yaş arasında çocuklar için bu yılların kendilerini hayata hazırlayacak donanımı oluşturacakları dönem olduğunu göz ardı etmesidir. Ayrıca "hafif iş" olarak ifade edilen işin de hangi çalışma koşullarında çocuğun gelişimini nasıl etkileyeceği bilinmemektedir.

Anayasa'da engelli çocukların toplumla kaynaşması ve eğitim haklarına ulaşmalarına ilişkin maddeler de yer almaktadır. 17. maddede ifade edilen, "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını harcama ve geliştirme hakkına sahiptir" görüşü doğrultusunda, her bireyin, toplum yaşamının insanlara sunduğu olanak ve hizmetlerden yararlanabilmesi esastır. 61. madde "Devlet, sakatların kanun malları ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır, bu amaçla gerekli tesisleri kurar ve kurdurur" ifadesini içermektedir. Bu ifadeler, engelli çocukların eğitim ve diğer sosyal alanlara katılım haklarını korumakla birlikte, bu maddelerin hayata geçirilmesini sağlayacak etkin politikalar uygulanmamaktadır. Engelli çocukların toplumla bütünleşmesine dair Anayasa maddeleri, temenni niteliğinde kalmaktadır.

CHP, sadece korunmaya muhtaç çocukların değil, bütün çocukların refahını geliştirmek ve onların toplumda eşit ve özgür bireyler olarak yer almalarını sağlayacak bir yasal düzeni hızla oluşturmakta ve kamunun bütün olanaklarını bunları uygulamak için kullanmakta kararlıdır.

Uluslararası Yükümlülükler ve Türkiye Uygulamaları

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi, çocukların yetişkinlerden farklı fiziksel, fizyolojik, davranışsal ve psikolojik özellikleri olduğunu göz önüne alarak, çocukların haklarını evrensel düzlemde korumayı amaçlamaktadır. 1959'da kabul edilen Bildiri, çocukların sürekli büyüme ve gelişme gösterdiğine dair toplumsal farkındalık ve bilincin yerleşmesi, çocukların bakımının bir toplum meselesi olduğu ve bilimsel bir yaklaşımla herkesin bu sorumluluğu yüklenmesi gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. On ilkedен oluşаn Bildiri, temel olarak çocukların yasalarla korunmalarını ve sağlıklı yetişmelerini sağlayacak koşulların sağlanmasını hedeflemektedir. Bu çerçevede, çocukların yurttaşlık hakları tanınmaktadır.

Çocukların sosyal güvenlik, sağlık, beslenme, barınma, dinlenme ve oyun olanaklarından faydalanmaları; engelli çocuklara gerekli tedavi, eğitim ve bakımın sağlanması; küçük yaşlarda anne bakımının çocuklar için önemi; çocuğa bakım sağlayamayacak ailelere devlet yardımı yapılması; eğitimin ilk aşamalarının parasız ve zorunlu olması; çocukların istismar, ihmal ve sömürüye karşı korunması; uygun bir asgari yaştan önce çalışmamaları gerektiği, Bildiri'de kesin hükümlerle belirlenmiştir. Belirtilen maddelerden tüm dünya çocuklarının din, dil, ırk, renk, cinsiyet, milliyet, mülkiyet, siyasi ve sosyal sınıf ayrımı yapılmaksızın yararlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca çocuğun ırk, din ya da başka bir ayrımcılığı teşvik eden uygulamalardan korunması gerekliliğinin altı çizilmektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ışığında hazırlanmış olan Türk Çocuk Hakları Bildirisi TBMM Çocuk Hakları İzleme Komisyonu tarafından mevzuatın bir bileşeni olarak kabul edilmiştir. Türkiye ayrıca 1989 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalayan ülkelerin başında gelmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Türkiye'de uygulanmasını izlemek, çocuk hakları konusunda başta TBMM olmak üzere, kamuoyunda duyarlılığı artırmak, bilgi ve iletişim platformu oluşturmak, çocukların, çocuk hakları ile ilgili demokratik karar süreçlerinde bizzat yer almalarını sağlayabilmek amacıyla TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi kurulmuştur.

Türk Çocuk Hakları Bildirisi ile BM Çocuk Hakları Bildirisi karşılaştırıldığında tamamen farklı bir yaklaşımın benimsenmiş olduğu görülmektedir. Türk Çocuk Hakları Bildirisi'nde çocuğun korunması ve geliştirilmesinde devletin temel sorumluluğu, özel sektör ve yerel birimlerle paylaştırılmıştır. Özellikle bölgeler, farklı sosyoekonomik statü grupları ile kız ve erkek çocuklar arasında hizmetlere ulaşım ve ulaşılan hizmetlerin kalitesinde eşitsizliğin çok ciddi boyutlarda olduğu Türkiye'de devlet, tüm çocukları kapsayacak politikaları hayata geçirmede temel rol oynamalıdır. Çocuk haklarının, sadece ihtiyacı olan çocukları hedeflemek yerine, yurttaşlık hakları kapsamında tüm çocuklar için geçerli olması sağlanmalıdır. Çocukların sosyal güvenlik, sağlık, beslenme, barınma, dinlenme, oyun olanaklarından faydalanmalarına ilişkin bir ifade yoktur. Aile çocuğun bakımından temel sorumlu olarak görülse de, ailenin yetersiz kaldığı durumlarda devletten önce yakın akrabalar sorumlu olarak görülmektedir. Bu tür ifadeler tüm çocukların ihtiyaçlarını çocuk hakları kapsamında ele alan bütüncül çocuk politikaları yaklaşımına gölge düşürmektedir.

TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi, Aile ve Çocuktan Sorumlu Devlet Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığı, Çocuk STK'ları, UNICEF gibi kurumlar, Türkiye'de çocukla ilgili alanlarda çalışmalarını sürdürmektedirler. UNICEF ile hükümet son dönemde Ülke Programı Eylem Planı'nı (ÜPEP) imzalamıştır. Bu kapsamda sağlık ve eğitim imkanlarını geliştirmek amacıyla bir dizi proje hedeflenmektedir. Bu anlaşma çerçevesinde, çocuklar için iki önemli hedef belirlenmiştir. Çocuklar, korunaklı bir çevrede, fiziksel olarak sağlıklı, zihinsel olarak gelişmiş, sosyal uyum içinde büyümeli ve öğrenebilmelidirler. İyi ve kaliteli bir eğitime kolayca ulaşabilmelidirler.

CHP, uluslararası çocuk refahı normlarını Türkiye'de tam olarak uygulamaya geçirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede uluslararası kuruluşlar, sivil toplum paydaşları ve kamu kuruluşlarının işbirliğini sağlamakta kararlıdır.

II. CHP'nin Ulusal Çocuk Politikası: Hayata eşit hak ve fırsatlarla başlamak

Türkiye'de 18 yaşından küçük bütün çocukların sağlık, eğitim, sosyal ve kültürel haklarına ulaşmaları önündeki engelleri aşmak ve haklarını geliştirmek için bütüncül bir çocuk politikasının önemi ortadadır. CHP'nin hazırladığı ulusal çocuk politikası, sadece çocuklarla ilgili sorun alanlarının çözümünü hedeflemekle sınırlı kalmamakta, öncelikle sorunların ortaya çıkmasını engelleyecek önlemler üzerinde durmaktadır.

Bu hedefler "Refah Toplumu için Çocuklukta Refah" isimli bütüncül bir çocuk politikası paketinin parçasıdır ve çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişmelerini sağlayarak hayata daha eşit birer birey olarak başlamalarını esas almaktadır. Bu paket kısa, orta ve uzun dönemli stratejilerin hayata geçirilmesinden oluşmaktadır.

Makro düzeyde toplumsal eşitlik, refah ve huzur ancak çocukların sağlık, dengeli beslenme ve eğitim hizmetlerine ulaşmalarını garanti altına alarak ve geliştirerek, aynı zamanda bu hizmetlere ulaşmaya engel olan yoksullukla mücadele ederek mümkün olabilir. Çocuklara yönelik sosyal politikalar eksik bırakıldığında, çocuklukta temelleri atılan ve zamanla keskinleşen hak ve hizmetlere erişimdeki mağduriyet ve eşitsizlikler ve bunların neden olduğu sorunlarla mücadele etmek daha fazla kaynak ve çaba gerektirmektedir. Bunun yerine, toplumsal eşitlik için 18 yaşına dek her çocuk sağlık, beslenme, eğitim, sosyal ve kültürel gelişim gibi temel haklara sahip olmalıdır.

Eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik kapsamında insanlara yapılan yatırımlar, sadece bireyler değil, aileler ve toplum üzerinde de olumlu yönde dönüştürücü etkilere sahiptir. Çocukların eşit hak ve fırsatlara sahip olması, onların yaşamlarına akranları ile eşit koşullara en yakın noktadan başlamalarını sağlayacaktır. Çocuklarla ilgili farklı alanlardaki sosyal politikaların bütüncül olarak uygulanması bu nedenle çok önemlidir. Her bir sosyal politika alanı diğeriyle tamamlanarak uygulanmalıdır.

Bu çerçevede ele alınan alt başlıklar farklı sosyal hizmet alanlarına girmektedir. Bu farklı sosyal hizmetlerinin birbirine bağlı olmasından ötürü, farklı idari birimlerde tüm bu hizmetlerin ulaşılabilir olduğu çocuk merkezlerinin hayata geçmesi önerilmektedir. Çocuğun sağlık, beslenme, eğitim, sosyal ve kültürel gelişiminin sağlanmasında çocuk merkezlerinin uygulamaya konulması önemli bir rol oynayacaktır.

Çocuk Merkezleri

Anneler ve çocuklar için doğum öncesi ve sonrasında mümkün olan en iyi insani şartların sağlanmasını hedefleyen Çocuk Merkezleri, bugün işlevini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya olan Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezlerinin hem ilkesel hem de işlevsel olarak yenilenmiş hali olarak uygulamaya konacaktır. Çocuk Merkezleri, büyük şehirlerin dar gelirli semtleri ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nden başlayarak, her semtte kurulacak ve yaygınlaştırılacaktır. Bu merkezlerde hem uzmanlar tarafından sağlanan sağlık ve eğitim hizmeti, hem de çocuk ve ebeveynlere sosyal ve kültürel hizmetler sunulması hedeflenmektedir. Bu merkezlerde doğum öncesi ve sonrasında temel sağlık ve bakım hizmetleri ücretsiz olarak her yurttaşına ulaştırılacaktır. Bu merkezler ayrıca, doğumda aileye katkı olarak yarım altın ve bebekler için bez ve mama yardımı sağlayacaktır.

REHBERLİK PROGRAMLARI

Çocuk merkezleri anne adaylarına sağlık, beslenme, annelik eğitimi ve sosyal ve kültürel gelişim için hizmetler sunmayı amaçlamaktadır. Her anne adayının doğum öncesinde, gebelik boyunca beslenme ve fiziksel aktivite planı, anneliğe psikolojik hazırlık, bebek bakımı ile ilgili bilgilendirme gibi konuları içeren "gebelik rehberliği" alması sağlanacaktır. Yine aynı merkezlerde bebeğin doğumundan sonra anne ve babaya "ebeveynlik rehberliği" hizmeti sunulacaktır. Ebeveynlik Rehberliği programlarına babaların da katılımı teşvik edilecektir. Ailenin eksiksiz temellerinin atılması ve çocukların sağlıklı gelişimi, ancak babanın da farkında ve bilinçli ebeveynliğe aktif katılımı ile sağlıklı mümkündür. Bu programda düzenli fiziksel egzersiz, diş bakımı, hijyen ve hastalıkları önleyici temel bilgilerin ailelere ulaştırılması hedeflenmektedir. Ebeveynlik rehberliği anne ve babaya çocuk bakımı, duygusal ve bilişsel gelişim, sağlıklı çocuk yetiştirme konusunda farkındalık kazandıracak eğitim modüllerini içermektedir. Bu programın önemli bir çıktısı, kız ve erkek çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerine olumsuz etki edecek farklı muamelelere maruz kalmalarını engellemek olacaktır. Bu da ancak hizmet verenlerin toplumsal cinsiyet konusunda farkındalık ve duyarlılık artırıcı eğitimler almalarıyla mümkündür. Bu merkezlerde çalışan personelin bu konuda aldığı eğitimle farkındalık ve duyarlılık kazanması önemlidir.

PSİKOLOJİK DESTEK

Kırdan kente göç, yoksulluk ve işsizlik gibi sorunlarla karşı karşıya olan aileler geçmişte olduğundan daha yalıtılmış olarak bu sorunlarla mücadele etmektedir. Bu aileler, kent yaşamının neden olduğu sorunları, sosyal destek mekanizmalarının eksikliğinde zorlanarak ve başka çareler arayarak aşmaya çalışmaktadır. Aileler çocuklarının eğitimi konusunda karasızlıklar yaşamakta, sorunları anlamakta zorluk çekmekte ve çocuklarına yön göstermekte yetersizlikler yaşamaktadırlar.

SAĞLIK VE BAKIM HİZMETLERİ

Çocuk için doğum öncesi ve sonrasında temel sağlık ve bakım hizmetleri, Çocuk Merkezleri tarafından ücretsiz olarak sunulacaktır. Her çocuğun doğumda ve doğum sonrasında ücretsiz sağlık kontrolü, her çocuğa temel sağlık desteği sağlamayı hedefleyen Çocuk Merkezleri'nde sağlanacaktır. Böylelikle aşılama oranı % 100'e ulaşacaktır. Beslenme ve gelişim konusunda cinsiyet eşitsizlikleri ve bölgesel eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için bu merkezlerde çocuğun gelişiminin takip edilmesi ve gerekli görünen durumlarda ailenin beslenme için destek alması sağlanacaktır. Çocukların aşuları, büyümeleri ve gelişimindeki aşamalar bu merkezlerde yakından izlenecektir.

OYUN VE KÜLTÜR MERKEZLERİ

Çocuk Merkezleri aynı zamanda ebeveynlerin ve çocukların sosyalleşmesini sağlayacak alanlar olarak da tasarlanacaktır. Çocukların sosyal, bilişsel ve duygusal gelişimi için oyunun önemi açıktır. Oyun, çocuğun bilişsel, sosyal, ve duygusal becerilerini geliştirmek için ihtiyaç duyduğu en gerekli ortamı sağlar ve hayal gücünü geliştirmesine yardımcı olur. Oyuncaklar ve oyun alanları Çocuk Merkezleri'nin önemli bir parçası olacaktır. Çocuklar bu merkezlerde oyun oynayarak öğrenecek ve sosyalleşecektir. Oyun malzemeleriyle donatılan Çocuk Merkezleri, çocukların zaman geçirmek isteyeceği yerler haline gelecektir. Ayrıca her merkezde ebeveyn ve çocuk kitaplıkları bulunacaktır. Çocuklar burada doğumlarından itibaren kendilerini geliştirerek zaman geçirebileceklerdir.

GÜNDÜZ BAKIM HİZMETİ

Çocukları için gündüz bakımı ihtiyacı olanlara bu hizmet Çocuk Merkezleri'nde ücretsiz olarak sunulacaktır. Çalışan yoksul anneler çocuklarını doğumdan itibaren bu merkezlere bırakabilecek, çalışmayan anneler de haftada iki gün üçer saat bu merkezlerden çocuk bakımı için yararlanabilecektir. Bu şekilde annelerin sosyal hayata katılımları teşvik edilirken, çocukların da sosyalleşmesi sağlanacak, önemli bir destek sistemi oluşturulacaktır.

ERİŞİM VE KATILIM

Çocuk Merkezleri'ne ulaşım her bölgede ve her yurttaş için kolay olacaktır. Etkin bir bilgilendirme kampanyasıyla her aile bu hizmetlere nereden ulaşacağı konusunda bilgilendirilecektir. Merkezlere eşit ve kaliteli hizmete ulaşımında zorluk ya da engellere neden olacak alanlar belirlenecek ve bunlara etkin çözümler üretilecektir. Katılımı engelleyici kültürel değerler, sosyal baskılar, aile baskısı, dil engeli gibi konular için hızla çözümler geliştirilecektir. Dil konusunda sıkıntı yaşanan bölgelerde yardımcı personel sayesinde hizmetlerden tüm yurttaşların azami ölçüde yararlanması sağlanacaktır. Bu merkezlerde ayrıca özel ihtiyaçları olan, engelli ya da kronik hastalığı olan çocuklar ve aileleri için kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılacaktır. Bunun sadece söz edilen çocuklar için değil, toplumun tümü için de farkındalık kazandırıcı önemli bir dönüştürücü deneyim olduğunu unutmamak gereklidir.

Çocuk Merkezleri tarafından Türkiye'nin her bölgesinde sunulacak olan hizmetlerin her aileye ulaşması hedeflenmektedir. Söz edilen hizmetler herkese ücretsiz olarak sağlanacaktır. Bu hizmetlerin dışında kalan ve Merkez'lerden yararlananlar tarafından talep edilebilecek bazı özel hizmetler de paralı olarak sunulabilecektir.

Her çocuğa ücretsiz nitelikli eğitim

Eğitim çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimi için temeldir. Eğitim kurumlarında bulunan nitelik ve nicelik eksiklikleri, eğitimin bu işlevleri yerine getirmesine engel olmaktadır. CHP, eğitim konusundaki önerilerini geniş kapsamlı bir çalışmada sunacaktır. Bu bölümde özel olarak çocuk politikalarının, eğitim alanında dayanmakta olduğu üç temel hedefe yer verilmektedir.

Bu üç temel hedef, (1) okul öncesi eğitimin bir müfredat kapsamında yaygınlaştırılması, (2) eğitim hizmetlerinin nitelik ve nicelik açısından iyileştirilmesi ve (3) eğitim hizmetlerinin tam gün ve tam anlamıyla ücretsiz olması olarak sıralanabilir.

Bu üç temel hedef hem eğitim kalitesini artıracak hem de her çocuğun daha nitelikli bir okul ortamında yetişmesini sağlayarak genç nüfusun sağlıklı gelişimine katkıda bulunacaktır. Bu hedefler, uzun vadede toplumdaki eşitsizlikleri azaltmakta etkili olacaktır.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN YAYGINLAŞTIRILMASI

Erken çocukluk gelişiminin önemli bir bileşeni olan okul öncesi eğitim, çocukların önündeki yapısal engellerin aşılmasında en önemli etkenlerden biridir. Türkiye'de 5-6 yaş grubundaki çocukların sadece % 33'ü okul öncesi eğitim almaktadır. Son yıllarda okul öncesi eğitimi yaygınlaştırma hedefi benimsenmekle beraber, ülke genelinde tüm çocukların okul öncesi eğitime erişiminin sağlanması gerekmektedir. Türkiye'de kamu ve sivil toplum kanalları tarafından çeşitli erken çocukluk gelişim programları uygulanmaktadır. Mevcut ilköğretim okullarında okul öncesi sınıflar bulunmakla beraber, bunların kapasiteleri oldukça yetersizdir. Yerel kaynaklarla finanse edilen bu hizmetler özel kullanıcı ücretlerinin katkısını da almaktadır. Ancak özellikle yoksul aileler için özel kullanıcı ücretleri ağır bir maliyet oluşturmaktadır. Dolayısıyla okul öncesi eğitim hizmetleri ulusal bir bütçe ve program kapsamında ele alınmalıdır.

Okul öncesi eğitim, anne ve babaları çocuk bakımı konusunda desteklerken, çocukların bilişsel gelişimi ve okula hazırlık düzeyini artırmalıdır. Özellikle ebeveyn ve bakıcı eğitim programları ev bazlı hizmetler yoluyla yaygınlaştırılmalıdır. Halen bu tür aile eğitim programları altı yaş altındaki çocukların sadece % 3.5'ine ulaşmaktadır.

Kreşlere ve anaokullarına yönelik mevcut düzenleyici çerçeve kapsamında altyapı kalitesine önem verilecektir. Yani çocuklar için açık oyun alanlarının, uyuma odalarının, revirin olduğu anaokulları yapılacaktır. Bu konularda çalışan personelin eğitim standartları ve çalışma koşullarına önem verilecektir. Nitelikli personel ile nitelikli altyapının sağlanması, sağlıklı toplumun temel taşı olan eğitim için çok önemlidir. Okul öncesi eğitim alanında hızla bir müfredat oluşturulacaktır.

“Çocuğum okula başladığında diğerlerinden çok gerideydi. Diğerlerinin gerisinde olduğundan okula gitmek istemedi. Bazı sorunlarımız oldu, kekemelik gibi uyumsuzluktan. Babaanne bakmıştı okula başlamadan önce, benim kazandığım para mutfağa gidiyordu. Kreşe veremedik. Hala da okulu sevmiyor. Pişmanım çok.”

(31 yaşında, 8 yaşında bir erkek çocuk annesi)

Bugün nispeten varlıklı bölgelerde daha çok kamu ağırlıklı olan okul öncesi, anaokulu ve kreş seçenekleri, kamu ve özel sektör tarafından birlikte sağlanmaktadır. Bu hizmetler en çok ihtiyaç duyan dar gelirli tarafından kullanılamamaktadır. Sosyoekonomik olanakları az olan annelerin ancak % 20’den daha azı bu hizmetlere ulaşabilmektedir. Benzer eşitsizlik kent-kır ayrımında da ortaya çıkmaktadır. Okul öncesi eğitimde okullaşma oranları varlıklı illerde daha yüksektir.

EĞİTİM HİZMETLERİNİN NİTELİK VE NİCELİK AÇISINDAN İYİLEŞTİRİLMESİ

Türkiye’de eğitim kurumlarının nicelik ve niteliğinde ciddi eksiklik ve sorunlar vardır. Okullar çocukların ihtiyaç ve önceliklerine göre düzenlenecektir. Okullarda oyun ve spor alanları, bahçeler, sınıflar ve diğer etkinlik alanları çocukların ihtiyaçlarına göre tasarlanacaktır. Okulun fiziksel altyapısına yapılan yatırımlar çocukların okula gitme hevesini arttıracak ve çocuklar için okulu sadece derslik değil aynı zamanda eğlenme ve sosyalleşme ortamları olarak görmesine de neden olacaktır.

Engelli çocukların eğitim kurumlarına ulaşmalarına özel önem verilecektir. Eğitim kurumları engelli çocuklara hizmet sunabilecek altyapısal düzenlemelere tabi tutulacaktır. Aynı zamanda engelli çocuklar konusunda eğitimcilerin özel eğitim alması sağlanacaktır.

“Okul değil hapisane gibi, kırık dökük bir yer işte. Pis sonra. Çocuk gitmek istemiyor. Bir şey diyemiyorum ben de olsam istemezdim. İnsanın önünden geçerken içi sıkılıyor. Zengin mahallelerindeki gibi değil ki bizim burada.”

(41 yaşında 14 yaşında erkek çocuk annesi)

Öğretmenlerin ve okullarda çalışan personelin sürekli eğitimin sağlanması bir diğer önemli konudur. Öğretmenliğin sürekli eğitim gerektiren bir meslek olduğu anlayışından yola çıkılarak, öğretmenlerin meslekteki gelişmeler ve yeni yöntemler hakkında bilgiye ulaşmasını sağlayacak programlar geliştirilecektir. Öğretmenlerin meslek içi eğitim programlarına katılımı teşvik edilecek ve her öğretmenin bu programlara ulaşması sağlanacaktır.

Yeterli sayıda nitelikli öğretmenin olduğu okullarda hiç bir dersin boş geçmemesi ve her dersin uzmanı olan öğretmen tarafından verilmesi sağlanacaktır.

EĞİTİM HİZMETLERİNİN TAM GÜN VE ÜCRETSİZ OLMASI

Özellikle yoksul semtlerde, okullar çocukların zamanlarını en güvenli geçirebilecekleri ortamlardır. Tam gün eğitim, çocuklar arasında ikili eğitimden kaynaklanan eşitsizlikleri gidermekte önemli bir rol oynayacaktır. Tam gün okul hizmeti özellikle yoksul aileler için çok önemlidir. Çocuklar, soğuk ve kimsenin olmadığı bir eve gideceğine ya da sokakta zaman geçireceğine okulda hem güvenli hem de gelişimini sağlayıcı bir ortamda olacaktır. Okullar, sadece derslikte eğitimle değil, okul sonrası etüt saatleri, sosyal ve fiziksel aktivitelerle zenginleştirilerek, çocuklar için bir cazibe merkezi haline getirilecektir. Okulda beslenme saatleri devlet tarafından karşılanacaktır. Çocuklara okulda öğlen bir öğünün yanı sıra süt ve meyve gibi temel gıdalar sunulacak, bu şekilde özellikle yoksul ailelerden gelen çocukların sağlıklı beslenmesi sağlanacaktır.

Her ne kadar eğitim hizmetlerinin ücretsiz olduğu söylene de, bugün okullarda katkı payı adı altında velilerden ücret talep edilmektedir. Tebeşir, temizlik malzemeleri, kağıt, sınıfın kırılan camı gibi okulun temel ihtiyaçlarının velilerden alınan katkı paylarıyla karşılanması çok ciddi bir sorundur. Özellikle yoksul aileler için en ufak bir katkı bile ağır bir yük olabilmektedir. Çocuklar arasındaki ilişkilerin ve öğretmen-öğrenci ilişkilerinin de bu katkı paylarından dolayı zedelendiği bilinmektedir. Öğrenci ve veli hiç bir katkı payı ödemek zorunda olmadığını bilmelidir ve bu konuda denetimler olmalıdır.

"Ben okula para vermediğim için çocuğuma kötü davranıyor öğretmen. En yoksullara hep öyle zaten. Bazı anneler yerleri siliyorlar para veremiyorlarsa, çocuklar utanıyor tabii. Bana da dedi öğretmen, duymamazlıktan geldim." (29 yaşında 8 yaşında bir kız çocuk annesi)

"Ders biter bitmez otopark oluyor okulun bahçesi. Çocuklara git demek bu tabii. Okuldan para kazanmaya çalışıyorlar, bu para nereye gidiyorsa artık." (Şehir merkezinde bir okula devam eden çocuğun velisi)

Sağlıklı anne, sağlıklı bebek ve çocuk: Her çocuğa bedava ve kaliteli sağlık hizmeti

Bugün sağlık hizmetlerine ulaşımın önünde iki temel engel vardır: Sağlık hizmeti sunan birimlerin sayıca ve nitelik açısından yetersizliği ve bu hizmete ulaşmanın gerekliliğine dair farkındalık ve olanak eksikliği. Devlet bütçesinde bu konuya ayrılan pay oranı anne ve bebek ölümünü azaltmada doğrudan etkilidir.

Aileler için çocuklarının sağlığı ve sağlıklı gelişimi en önemli endişelerden birini oluşturmaktadır. Doğum öncesi annenin, anne ve bebek sağlığı, sağlıklı beslenme ve sağlıklı hamilelik süreci gibi konularda yönlendirilmesi, sağlıklı doğum, aşılar ve sağlık kontrolleri, çocukların hastalık durumlarında iyi ve güvenilir sağlık hizmetine kavuşması, ailelerin sağlık konusundaki en temel beklentilerini oluşturmaktadır.

Maddi açıdan yeterli kaynaklara sahip aileler özel sağlık hizmetlerini tercih etmektedir. Bu hizmetleri tercih etmelerinin temel nedeni, kamu kuruluşlarında sunulan sağlık hizmetlerinin yetersizliğidir. Kamu kuruluşlarında sunulan sağlık hizmetlerinden yararlananlar da sağlık konusunda önemli zorluklarla karşılaştıklarını belirtmektedir. Ailelerin sağlık alanında karşılaştıkları zorluklar üç alt başlıkta toplanabilir:

"Hastaneye her gittiğimde yeni birşeyle karşılaşmaktan bıktım. Ancak mecbursam korkarak gidiyorum." (45 yaşında üç çocuk annesi)

"Aile hekimliği yeni, ama onu niye öğrenemim? Aman yarın öbür gün değiştirirler yine... Ne zaman gördün sabit, düzgün işleyen bir şey? Aile hekimi safdirik pratisyen bir doktor oluyor. Yetersizliğini ben bile hasta olarak hissediyorum." (37 yaşında 2 çocuk annesi)

Bence aslında bir şey değişmiyor, deli kızın bohçası gibi karıştırıyorlar. Tek yaptıkları devamlı işleyişi değiştirip, kafamızı karıştırmak. İyi mi kötü mü tam anlamadan yine değiştiriyorlar.

Sağlık sisteminde sürekli düzenlemelerin yapılması, ailelerin sağlık sistemine olan güvenini azaltmaktadır. Yeni düzenlemeler daha önce edinilen deneyim ve bilgiyi anlamsız kılmaktadır. Özellikle aile hekimliğinin yeni bir gelişme olduğu bu dönemde aileler aile hekimliği sisteminden çocuklarının nasıl yararlanacağını bilmediklerini ifade etmektedirler. Ülkemizde sağlık sisteminde sürekli değişen düzenlemeler, yurttaşların kafalarında karışıklıklara ve buna bağlı endişelere neden olmaktadır. Yerleşmiş ve herkesçe bilinen bir sağlık sisteminin olmaması yurttaşların hangi sağlık kuruluşundan ne tür hizmet beklentisinde bulunacağı konusunda belirsizliklere neden olmaktadır.

DEVLETİN SUNDUĞU SAĞLIK HİZMETİNİN NİTELİK VE NİCELİK AÇISINDAN GELİŞTİRİLMESİ

*“Ne yararlanması, daha çok hasta olup geliyoruz hastanelerden. Bekle bekle hastalarla sıkışık bir zemin katında. Allah düşürmesin hastanelere...”
(36 yaşında 3 çocuk annesi)*

“Bekle bekle tek yaptığın beklemek devlet hastanesinde. Beklerken koridordaki insanların hastalığı daha çok hasta ediyor insanı. Çocuklarımı Allah düşürmesin devlet hastanesine ama hastalanırlarsa düşecekler tabii. Özele gidecek para yok. Çocuklarım çok şükür şimdiye kadar gitmek zorunda kalmadılar.”

“Perişan dönüyoruz hastaneden, çok acil bir şey olmazsa zaten gitmiyoruz. Yorgun argın, sinirlerimiz mahvolmuş dönüyoruz.”

Devlet kuruluşlarında sunulan sağlık hizmetinin yetersizliği ve düşük kalitesi özellikle doktor başına düşen hasta sayısının fazlalığından ve belli başlı merkezler dışında kalan alanlarda sağlık kuruluşlarının altyapısal ve teknolojik eksikliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple küçük sağlık birimlerinde yeterli sağlık hizmeti alınamamakta, büyük şehirlerdeki merkez sağlık birimlerinde de yoğun talep dolayısıyla nitelikli sağlık hizmeti alınamamaktadır. Beklenen uzun sıralar ve doktorların ilgisizliği dile getirilen en önemli eleştirileri oluşturmaktadır.

Türkiye genelinde çocuk konusunda uzmanlaşmış hastaneler sadece büyük kentlerde bulunmaktadır. Son yıllarda bu uzmanlaşmış hastanelerde bir düşüş gözlenmektedir. 2008 TÜİK verilerine göre, Türkiye genelinde sadece sekiz Çocuk Hastalıkları Hastanesi vardır.

HASTANELERDE TEDAVİNİN VE İLAÇLARIN SAĞLIK SİGORTASI KAPSAMINDA OLMAYAN YOKSUL KESİMİN ERİŞİMİNİN SAĞLANMASI

Çok pahalı ilaçlar... Allah güvencesi olmayana yardım etsin. Ne var şunu bedava yapsalar... Seçimlerde oy istemeyi biliyorlar ama...

Korkuyorum çocuk bacağını kırsa oyun oynarken nasıl öderiz hastane masrafını. Komşumuzun oğluna oldu. Paraları yoktu, geç gittiler yanlış kaynaklı. O kadar korkuyorum ki benimkilerin de başına gelirse diye.

Sağlık sigortası kapsamı dışında kalan yurttaşlar için hastaneler erişilemez durumdadır. Sunulan hizmet ve ilaçlar ailelere pahalı gelmektedir. Bu da aileleri hastaneye gitmemeye itmektedir. Hastanın yararlandığı her hizmet karşılığında katkı payı ödemesi de hastalarda endişeye neden olmaktadır. Geç kalınmış teşhisten dolayı ilerleyen hastalıklar da bu sorunlardan kaynaklanabilmektedir. Özellikle Türkiye'nin ekonomik olarak az gelişmiş bölgelerinde ve kırsal kesimlerinde nitelikli hizmetin bebekler ve çocuklar için tam karşılıksız ve ulaşılabilir olması gerekmektedir.

ANNE VE ÇOCUKLARIN YÜRÜRLÜKTEKİ SAĞLIK HİZMETLERİNE ULAŞMALARININ ÖNÜNDEKİ SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK ENGELLERİN AŞILMASI

“Bilmiyorum ne yapacağımı, “herkes doğuruyor” diyor kaynanam. “Nereye gideceksin, ne gerek var hasta değilsin ki” diyor. Kocam da annesine inanıyor. İnşallah kazasız belasız doğar çocuk.” (18 yaşında anne adayı)

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması ve Sağlık Bakanlığı'nın verilerine göre, Türkiye'de yılda yaklaşık 2 milyon gebelik olduğu ve ne yazık ki bu gebelerden 465.000'inin gebelikleri süresince hiç bakım almadığı tespit edilmiştir. Yani her dört gebeden biri, sağlık hizmeti almadan gebeliğini tamamlamaktadır. Yine aynı araştırmada son beş yıldaki doğumların % 26.7'sinin evde ve % 19.4'ünün sağlık personeli yardımı olmadan gerçekleştiği belirlenmiştir. Ülkemizde anne ölüm oranı her 100.000 canlı

doğum için 49.2 iken, yaşam boyu anne ölüm riski 570 gebelikte birdir. Yani Türkiye’de her 570 kadından biri gebeliğe bağlı nedenlerle yaşamını yitirmektedir.

Bu hizmetlerdeki iyileşme doğumda bebek ve anne ölümlerindeki azalmalarla kendini göstermektedir. Hamilelik süresince bedava sağlık kontrolleri, sağlıklı doğum ve sağlıklı bebek için gereklidir. Bu hizmetlerin yaygınlaştırılması ve bu hizmetlere erişimi arttıracak yolların tespit edilip uygulanması gereklidir. Medya aracılığıyla hamilelik döneminde bedava sağlık hizmetlerinin varlığı ve gerekliliği konusunda farkındalık artırıcı kampanyalar düzenlenmelidir.

Hedefler ve Çözüm Önerileri

Daha iyi bir toplum: Bütüncül ve kapsayıcı çocuk politikaları

CHP’nin ulusal çocuk politikası, sadece dezavantajlı çocukları hedeflememekte, toplumun farklı kesimlerinden tüm çocuklara yönelik politika ve uygulamaları kapsamaktadır. “Daha iyi bir toplum” hedefi ancak bütüncül ve kapsayıcı politikalar ile mümkün olabilir. CHP sadece bir grup çocuk değil, tüm çocuklar için sorun olabilecek alanları tespit ederek, bu sorunları önleyici sosyal politikalar geliştirecektir. Bu amaç doğrultusunda daha az fırsata sahip olan çocuklara öncelik sağlanacaktır.

Çocuk politikaları ancak bütüncül ve sürdürülebilir bir yaklaşımla başarılı olabilir. Bu politikaların ana ilkesi karşılaşılan sorunları çözmekten ziyade önleyici oluşlarıdır. Örneğin sokak çocuklarına gerekli destek ve hizmetleri sunmak önemlidir, ancak çocuğu sokağa iten toplumsal etkenler ortadan kaldırılmadığı sürece sağlıklı ve etkin bir mücadeleden söz etmek mümkün olmayacaktır. Bu sebeple sorunların nedenlerine odaklanılarak, bunlarla doğrudan mücadele edilecektir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu da bu ilke doğrultusunda yeniden yapılandırılacak ve hem yerel düzeyde sorunların saptanmasında hem de bunlara neden olan faktörlerle mücadelede etkin hale getirilecektir.

Bu çerçevede ele alınan ulusal çocuk politikalarının temel amacı beslenme, sağlık, eğitim, duygusal, bilişsel ve sosyal gelişim hedeflerini içeren “temel çocuk hizmetleri”ni tüm Türkiye genelinde farklı toplumsal

kesimlerden gelen her çocuk için ulaşılabilir kılmak olacaktır. Bu amaç etrafında toplanan kamu, özel, sivil ve toplumsal aktörler arasında koordinasyon ve uyum sağlayarak sunulan yaşamsal çocuk hizmetleri kaliteli ve sürdürülebilir olacaktır.

Kurumsal işbirliği

Çocuklara ilişkin konular, “projecilik” yaklaşımı ile ele alınmamalıdır. Proje bittiğinde hem konuya ilişkin duyarlılık azalmakta hem de sağlanan birikim etkin bir şekilde kullanılmamaktadır. Farklı öncelik ve yaklaşımları olan kurumların yürüttüğü bir projeden diğerine geçildiğinde devamlılığın sağlanması mümkün olmamaktadır. Oysa bütüncül çocuk politikaları, çocuğun hayatının her boyutuna odaklanmalı ve farklı boyutlar arasında bağlantıları kurmalıdır.

Çocuklara yönelik politikaların uygulanmasında sivil toplum kuruluşlarından hem paydaş hem de uygulayıcı olarak yararlanmak, CHP’nin önemli hedeflerindedir. Ancak çocuk politikaları sadece sivil topluma bırakılmayacak, kurumsal anlamda işbirliğine dayanacaktır.

Çocuk haklarına odaklanan çocuk politikalarını hayata geçirmekte kurumlar arası koordinasyonun sağlanması çok önemlidir. Çocuk politikalarının uygulanmasını mümkün kılacak bir Çocuk Bütçesi oluşturulacak, bu bütçenin, şeffaflığı ve denetimi sağlanacaktır. Bütçenin şeffaf ve denetlenebilir olmasıyla çocuklara ilişkin uygulamalardaki gerek Türkiye genelindeki eksiklikler gerek bölgeler arası farklılıklar daha kolay bir şekilde takip edilecek ve daha gerçekçi hedeflerin oluşturulması sağlanacaktır.

Çocukların oyun hakkı

Çocukların fiziksel, duygusal ve düşünsel gelişimlerini tamamlayabilmeleri CHP’nin öncelikli hedefi olacak, bu hedef doğrultusunda ekonomik, fiziksel ve sosyal yatırımlar hızla gerçekleştirilecektir. Çocukların beceri ve bilgilerini geliştirebilecekleri toplumsal ve fiziksel ortamın yaratılacaktır. Çocukların oyun hakkı çocuk politikalarının en önemli amaçlarından biridir.

Çocukların çeşitlenmiş oyun olanaklarına sahip olması amacıyla oyuncak kütüphaneleri de dahil birçok imkan oluşturacaktır. Ayrıca çocukların kültürlerini, bilgilerini ve hayal güçlerini geliştirmekte önemli rol oynayan

çocuk müzeleri yaygınlaştırılacak, bu müzelerde etkileşimli olanaklar yaratılarak çocukların katılmaları ve aktif öğrenimleri sağlanacaktır. Aynı şekilde her toplumsal kesimden çocuğun sanat etkinlikleri konusunda bilgi sahibi olması ve aktif katılım olanağı geliştirilecektir. Gezici oyuncak ve kitap kütüphanesinin yanı sıra, gezi, tiyatro ve konserler düzenlenecek, özellikle kırsal kesimlerdeki çocukların sanatla tanışmaları kolaylaştırılacaktır.

Sağlıklı bir nesil

Anne ve çocuk sağlığında gelişme hedeflenen alanların başında kadın doğum ve çocuk hastalıkları hastanelerini arttırmak gelmektedir. Sağlıklı bebek ve çocuklar için hastane sayısını ve bu kurumlarda verilen hizmet kalitesini arttırmaya yönelik çalışmaları acilen gerçekleştirilecektir. Böylelikle bugün % 83 olan sağlık personeli nezaretinde gerçekleşen doğumların oranı, 2015 yılına dek % 100'e yükseltilecektir.

Bebek ve çocuk dostu hastanelerin sayısının artırılması gerekmektedir. Buna uygun altyapı çalışmaları çok önemli olsa da, farklı kademelerdeki hastabakıcı, hemşire ve hekim gibi sağlık personelinin bu konuda bilinçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Çocuk hastalıkları ile bütüncül tedavi imkanları yaratmak için her ilde çocuk hastanesi açılacaktır.

Hamile, bebek ve çocuklara nitelikli sağlık hizmeti karşılıksız ve erişilebilir olarak sunulmalıdır. Özellikle Türkiye'nin ekonomik olarak az gelişmiş bölgelerinde ve kırsal kesimlerinde bebekler ve çocuklar için sunulan ücretsiz hizmet daha nitelikli hale getirilecek ve aşılama oranı %100'e ulaşacaktır. Erken teşhis yoluyla çocuğun sağlığını hala tehdit edebilecek hastalıklar da önlenmiş olacaktır.

Anne ve bebek sağlığı ile ilgili yoğun bilgilendirme kampanyaları hayata geçirilmelidir. Hamilelik boyunca sağlıklı ve kontrollü beslenme, bebeğin ilk altı ay anne sütü ile beslenmesi, emzirme, temizlik gibi konularda annelerin bilgilendirilmesi önemlidir. Sağlıklı beslenme, kilo kontrolü, ergenin fiziksel ve psikolojik sağlığı gibi konularda sürekli ve etkin eğitim programları Çocuk Merkezleri'nde sunulacaktır.

Her çocuğa ücretsiz nitelikli eğitim

CHP, ücretsiz okul öncesi eğitimi tüm çocuklara ulaştıracaktır. Okul öncesi eğitimde standartlaşmış bir müfredat oluşturulması amacıyla, eğitim bilimcilerin ve pedagogların görüşleri alınarak bir müfredat çalışması başlatılacaktır. Okullarda katkı payı uygulaması kaldırılacaktır. Eğitim tam gün olacaktır. Okullar çocukların zaman geçirmekten hoşlanacakları mekanlar haline gelecektir. Okulda beslenme saatlerinde çocuklara sağlıklı bir öğün devlet tarafından sağlanacaktır.

Eğitim müfredatının belirlenmesi, gelecek kuşakları doğrudan etkileyen bir konudur. Bu sebeple, müfredatın içeriği ve son yıllarda sıklıkla yapılan değişiklikler ciddi olarak gözden geçirilecek ve denetlenecektir. Müfredatın öğrencinin gelişimini olumlu etkilemesi, bilginin yanı sıra kapasite geliştirmesi konusunda hızla çalışmalar gerçekleştirilecektir.

Çocuk-dostu şehirler

Şehirler çocukların öncelik ve ihtiyaçları göz önüne alınarak düzenlenecektir. Kaldırımlar, yollar, parklar ve oyun alanları engelli çocukların da ihtiyaçları göz önüne alınarak düzenlenecektir. Çocukların hizmet aldıkları hastane, okul gibi tüm birimlerin mekânsal düzenlemesi çocuk-dostu olarak yeniden gözden geçirilecektir.

Çocuk yoksulluğuyla mücadele

Aile Sigortası kapsamında çocuklara nakit destek sağlanacak, eğitime devam eden çocuklara "eğitim desteği" sunulacaktır. Eğitim desteği, hem aylık nakit bir ödemeyi, hem de her ders yılı başında kitap ve kırtasiye desteğini içerecektir. Aile Sigortası ile yetişkinlere ve çocuklara sunulacak destekler, çocuk yoksulluğunu ortadan kaldırmakta yaşamsal bir rol oynayacaktır. Aile Sigortası'nın yanı sıra, Çocuk Merkezleri, yeniden şekillenen eğitim ve sağlık kurumları ile çocuk yoksulluğu ile etkin şekilde mücadele edilecektir. Çocuk yoksulluğuyla mücadele sadece çocuklar ve aileleri için değil, uzun vadede toplumdaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için önemli bir adımdır. Dezavantajlı çocuklara yönelik kamu politikaları geliştirilecek ve çocukların ulaştıkları beslenme, sağlık ve eğitim hizmetleri çocuk hakları çerçevesinde tartışılacaktır. Her çocuğun nitelikli beslenme desteğine, sağlık ve eğitim hizmetine ulaşım hakkı vardır. Çocuk yoksulluğuyla mücadelede doğrudan çocuğu hedefleyen politikalar önemlidir.

Engelli çocukların katılımı

Engelli çocukların topluma katılımı eğitim kurumları ve sosyal aktivitelerle sağlanacaktır. Eğitim kurumları altyapı düzenlemeleriyle engelli çocukların ihtiyaçlarını sağlar hale gelecektir. Kentlerde engelli çocukların yararlanacağı her mekan çocukların özel ihtiyaçları göz önüne alınarak yeniden düzenlenecektir. Engelli çocukların karşılaştıkları zorlukları aşmak için toplu ulaşımda da engelli çocuklara yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle erken yaştan itibaren mücadele

Çocukların hem erken yaşlarında hem de yetişkinliklerinde hayatlarını etkileyen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sonlandırmak için politikalar geliştirilecektir. Kız çocuklarının eğitime erkek çocuklara oranla daha düşük katılımı, aynı şekilde sosyal yaşama katılımlarındaki engeller ve erken evlilik gibi konularda toplumsal duyarlılık sağlanacak, bununla birlikte kız çocuklarını dezavantajlı kılan mekanizmalarla mücadele eden etkin politikalar geliştirilecektir.

Çocuk-dostu yuvalar ve yetiştirme yurtları

SHÇEK'e bağlı korunmaya muhtaç çocukların kaldığı çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları çocuk dostu olacak şekilde yeniden düzenlenecektir. Bu kurumlar, ihtiyaç sahibi çocukların tespit edildiği, bakıldığı, eğitildiği ve geleceğe hazırlandığı birimlerdir. Bu kurumlar ancak sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişim uzmanı, meslek öğretmenleri, kalifiye ve çocuklarla sağlıklı iletişim kurabilecek hizmet elemanları ve konunun uzmanı yöneticiden oluşan etkili bir kadroyla amaçlarına ulaşabilirler. Uzmanlaşmış kadronun eğitim kurumları ve STK gönüllüleriyle sürekli desteklenmesi ve birlikte çalışması amaçlanmaktadır. Ayrıca bu kurumlara ayrılan bütçe kalemlerinin şeffaf ve denetlenebilir olması amaçlarına ulaşması açısından çok önemlidir. Bu kurumlarda unutulup, göz ardı edilen çocuklar gönüllü annelik, ağabeylik ve ablalık gibi mekanizmalarla sosyal hayata katılacak ve duygusal, bilişsel gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayıp, 18 yaşına geldiklerinde hazırlıksız olarak toplumsal hayata katılma korkusunu yeneceklerdir. 18 yaşında kimsesiz ve korumasız kalma korkusu, gidecek yerinin olmaması endişesi ile mücadele edecek yapılanmalar geliştirilecektir. Eğitime devam eden

çocukların yurtlarda kalması, eğitime devam etmeyenler için ise kendileri gibi yetiştirme yurdundan arkadaşlarıyla paylaşacakları kardeş evleri ve çalışacakları ortamların hazırlanması ve desteklenmesi planlanmaktadır. Bu kurumlarda çocuklar için rol modeller yaratılması hedeflenmektedir. Bu yüzden sanat ve spor eğitimi çok önemlidir. Üniversite ve STK'larla işbirliğiyle bu kurumlarda çocuklara eğitim seminerleri sağlanacaktır.

Çocuk suçlarıyla mücadele

Çocuk mahkemelerinin öncelikli hedefi çocuğun kişilik ve gelişim özelliklerini dikkate alarak, yargılama sürecinden en az zarar görmesini sağlamak olacaktır. Çocuk mahkemelerinin işleyişi bu amacı gerçekleştirecek şekilde yeniden düzenlenecektir. Ayrıca bu mahkemelerin çocuk tarafından suçun neden işlendiği üzerine odaklanması ve suçun altında yatan toplumsal etkenleri anlamaya çalışma konusunda uzmanlaşması gerekmektedir. Türkiye'de bazı konularda çocuk ceza indiriminden faydalanacağı için aile tarafından suça teşvik edilmektedir. Bu konuda hassas davranılacak, yerel düzeydeki çocuk merkezlerinin personeli bu tür deneyim yaşamamasından şüphe edilen çocukları özel korumaya alacaktır. Bu konuda sosyal hizmet uzmanlarının yanı sıra, sosyolog, psikolog ve pedagoğlardan oluşan bir uzman kadro çocuğun suçlu olduğundan şüphe duyulan ilk noktadan itibaren çocuğun yanında yer alacaktır. Bu kadro çocuk konusunda uzmanlaşmış hukukçularla işbirliği yapmalıdır. Çocuğun yüksek menfaati her aşamada devlet tarafından gözetilecek, çocuğun bu zor süreci en az zararla geçirmesi sağlanacaktır. Çocuk Mahkemeleri ile Çocuk Tutukevleri ve Eğitimevleri çocukları toplumdaki soyutlayarak cezalandıran kurumlara olmak yerine, çocukları eğiten, psikolojik olarak rehabilite eden ve yeniden sosyal yaşama katılım dönemine hazırlayarak ikinci bir şans sunan kurumlara dönüşmelidir. Tutukevi ve eğitim evlerinde kalan çocukların toplumun gözünde "suçlu" kategorisine indirgenmesi yerine, bu dönemin çocuğun kişisel gelişimi için en verimli şekilde geçecek bir döneme dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Bu da çocuğun eğitim, sanat ve spor etkinliklerine katılımını teşvik ederek ve yetenekleri doğrultusunda eğitim almasını sağlayarak gerçekleşecektir. Tutukevleri ve eğitim evlerinde çocukla iletişime geçen herkesin çocuk konusunda uzman kadrolardan eğitim alması sağlanacaktır. Çocuğa ve yaşadığı sorunlara karşı farkındalık ve duyarlılık kazanmış bir ekip çocuklarla çok daha sağlıklı iletişim kuracaktır.

Uluslararası standartlar

CHP, Türkiye'deki her çocuğun Avrupa Birliği ülkelerindeki çocukların refah düzeyine sahip olmasını hedeflemektedir. Bu çerçevede ülkemizin taraf olduğu anlaşmalar doğrultusunda oluşturulacak standartları, işbirliklerini ve normları bütün çocuklar için uygulamaya geçirmekte kararlıdır. Çocuk haklarını temel alan çocuk politikası, uluslararası sözleşmeleri de dikkate alarak hayata geçirilecektir. ILO, UNICEF gibi uluslararası kuruluşlarla çocuk haklarına ilişkin konularda imzalanan anlaşmaların hızla hayata geçirilmesi sağlanacaktır. Çocuğun refahı için barınma, sağlık, eğitim ve oyun haklarına ulaşımı yurttaşlık hakları çerçevesinde güvence altına alınacaktır. Aktif yurttaşlık, çocukluk döneminden başlayarak çocuğun sosyal hayata ve kendisi ile ilgili karar mekanizmalarına katılımı desteklenerek sağlanacaktır. Çocuk, birey olarak görülecek, bağımlılığı değil güçlenmesi amaçlanacaktır. Çocuklara sağlanan hizmetler bütüncül çerçevede tartışılacak ve kurumlar arası koordinasyon ile sürekliliği sağlanacaktır. "Çocuğun yüksek çıkarı" tüm sosyal politika uygulamalarında öncelikli olacaktır. Çocuk hakları ve çocuğun yüksek çıkarı konularında kampanyalar düzenlenecektir. Çocuk politikalarına tüm çocukların ulaşması ve eşitlik ilkesi temel öncelik olacak, bu bağlamda çocuk politikalarının kapsayıcı olması sağlanacaktır.

**Benim için yandaş yok,
sadece ve sadece vatandaş var.
Ve istisnasız her vatandaş
bu ülkenin zenginliğinden
hak ettiği payı almalı.**

**Her vatandaş rahat bir nefes almalı.
İşte ben buna inanırım.**

CHP varsa, herkes için var.

Kemal KILIÇDAROĞLU
Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı

Herkes için

CHP

